

УДК 2:322 (477)

DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2025.2.27>

Кошелевський Валентин Сергійович

аспірант кафедри філософії та політології

Житомирського державного університету імені Івана Франка

вул. Велика Бердичівська, 40, Житомир, Україна

orcid.org/0009-0008-2730-6225

РЕЛІГІЙНИЙ ПРОСТІР ЯК ЧИННИК РЕДУКЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ДИСФУНКЦІЙ У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Актуальність. Проблематика впливу релігійного простору на соціальні дисфункції набуває особливої ваги в умовах сучасних суспільних трансформацій. Релігійний чинник істотно модифікує соціальні процеси, особливо в поліетнічному та поліконфесійному середовищі, де релігійна приналежність і рівень релігійної активності можуть як сприяти, так і гальмувати позитивні соціальні зміни. З огляду на комплексний характер впливу релігійного простору на соціальні процеси та ціннісно-культурні орієнтації суспільства, його дослідження є актуальним з точки зору вирішення низки соціально-економічних проблем і підвищення якості життя в Україні. **Мета і завдання.** Метою дослідження є аналіз ролі релігійного простору у зниженні рівня соціальних дисфункцій у контексті глобалізованого суспільства, визначення ключових аспектів релігійного простору, що взаємодіють із соціальними процесами, а також оцінка взаємозв'язку між релігійними характеристиками та соціально-економічним станом населення. **Методи дослідження.** Дослідження здійснено на основі міждисциплінарного підходу, який об'єднує філософські, релігієзнавчі та соціологічні методи аналізу. Особливу увагу приділено кореляційному аналізу, що дав змогу встановити взаємозв'язок між релігійною ідентичністю, рівнем економічного розвитку, а також ступенем духовної та соціальної інтегрованості. **Результати.** Виявлено, що релігійний простір безпосередньо впливає на соціальні процеси, як економічний розвиток, суспільна стабільність і рівень соціальної напруги. З'ясовано, що в регіонах із високою концентрацією протестантських громад спостерігається підвищений рівень економічного зростання порівняно з регіонами, де переважає православ'я або переважають атеїстичні настрої. Релігійна різноманітність і міжконфесійна толерантність виявилися важливими детермінантами соціального комфорту в регіональних спільнотах. **Висновки.** Релігійний простір здійснює складний і багатовимірний вплив на динаміку соціальних дисфункцій і загальний рівень життєвої якості. У поліетнічних і поліконфесійних регіонах України конфесійна структура суспільства може як виступати чинником розвитку, так і провокувати соціальну напругу. Нагальною є потреба в розробленні ефективної міжконфесійної політики, спрямованої на гармонізацію соціальних відносин і підтримку інклюзивних суспільних інститутів.

Ключові слова: релігійний простір, конфесійне середовище, конфесійне буття, релігійна ідентичність, соціальна невизначеність, соціальні цінності, людські випробування, духовність.

Вступ. У контексті інформаційної фази розвитку сучасного суспільства спостерігається загострення міжетнічних та міжконфесійних протиріч, що актуалізує проблему забезпечення конфесійного миру як у глобальному вимірі, так і в межах окремих держав, зокрема України. У зв'язку з цим, наукове осмислення релігійного, а насамперед конфесійного простору набуває особливої ваги та суспільної значущості. З-поміж різноманітних напрямів таких досліджень особливе місце посідає суспільно-географічний підхід до вивчення конфесійної мозаїки, який передбачає районування територій за спільними релігійними характеристиками. Такий підхід дозволяє виявити просторові відмінності у релігійному середовищі, проаналізувати геополітичні наслідки релігійних трансформацій, з'ясувати джерела релігійних конфліктів, а також сформулювати прогностичні сценарії їх подальшого розвитку та запропонувати шляхи мінімізації напруження на конфесійній основі.

Більшість дослідників розглядали питання релігійного районування крізь призму суспільного та географічного підходів. У їхніх наукових працях систематизовано критерії, принципи та концептуальні основи просторового поділу територій відповідно до релігійних характеристик. Водночас у процесі конфесійного районування здебільшого залишається поза увагою рівень релігійної активності населення, хоча саме цей показник виступає одним із ключових чинників, що впливають на динаміку формування та розвитку конфесійного простору, який, у свою чергу, є складовою ширших релігійного та сакрального просторів.

Методи дослідження. Для реалізації поставленої мети було використано комплексний підхід, поєднуючи методи соціологічного, статистичного та кореляційного аналізу. Аналіз релігійного простору здійснювався на основі даних соціологічних опитувань, статистичних показників добробуту населення, а також інформації про конфесійну структуру різних регіонів України. Метод кореляційного аналізу дозволив визначити взаємозв'язок між релігійною приналежністю, рівнем економічного розвитку, а також духовної та соціальної інтеграції.

Мета та завдання. Метою дослідження є аналіз впливу релігійного простору на прояв соціальних дисфункцій. Завдання дослідження полягають у визначенні основних аспектів релігійного простору, які взаємодіють із соціальними процесами, оцінці взаємозв'язку між релігійними особливостями та соціально-економічним станом населення, а також у формулюванні рекомендацій для оптимізації соціальної політики в контексті релігійного плюралізму.

Результати дослідження. Соціальні дисфункції, які у межах філософського дискурсу інтерпретуються як прояви девіантної поведінки, постають маркерами глибинних трансформацій у соціальній сфері суспільства. Їх виникнення та інтенсифікація часто зумовлюються десакралізацією публічного простору, руйнуванням традиційних духовних структур і втратою ціннісно-нормативного ядра колективної свідомості. У цьому контексті релігійний простір слід розглядати не лише як сферу сакрального, а й як системо-утворюючий елемент соціальної стабільності, який виконує функцію символічної інтеграції, трансцендентного орієнтира та онтологічної безпеки.

У добу постсекулярності, який характеризується поверненням релігії у публічну сферу, посилюється увага до сакрального як регулятивного чинника у структурі соціальних відносин. Релігійний простір, окреслений через мережу священних місць, паломницьких маршрутів, храмових комплексів і локальних центрів релігійної ідентичності, відіграє ключову роль у формуванні культурної топографії соціуму. Його трансцендентний вимір створює умови для ресоціалізації індивідів, що перебувають у стані екзистенційної кризи, соціальної ізоляції або маргіналізації, які є типовими симптомами соціальних дисфункцій [1, с. 58].

Аксіологічний потенціал релігійного простору полягає у його здатності здійснювати духовну рекультивацію девіантних середовищ через інституалізовані форми благодійності, духовного наставництва, літургійної терапії, культивування суспільної солідарності. У філософському вимірі відновлення цілісності особистості можливе лише у взаємодії з трансцендентним який у релігійному досвіді іманентно присутній у сакральному просторі. Саме ця присутність забезпечує для суб'єкта внутрішню опору, компенсуючи дефіцит сенсу та соціального визнання, що є причиною численних форм девіацій.

Сакральний простір виступає соціокультурним інститутом, який забезпечує вертикаль комунікації між індивідом, громадою та Абсолютом. Його вплив особливо виразний у регіонах із сильною релігійною ідентичністю, де інституціолізовані релігійні структури (церкви, монастирі, паломницькі центри) стають осередками не лише духовного, а й соціального служіння [2, с. 516]. У цьому сенсі, релігійний простір можна розглядати як просторову конфігурацію онтологічної безпеки, що забезпечує індивіду вихід із стану «онтологічної порожнечі» зумовленою втратою сенсів та метафізичної впорядкованості буття.

На рівні суспільної системи релігійні практики, зокрема паломництво, культова участь, обрядові форми взаємодії, виконують функцію символічного відновлення соціальних зв'язків, розірваних під впливом економічних, політичних або культурних криз. У цьому контексті варто

говорити про релігійний простір як форму межового простору, де відбувається ритуальне відродження особистості через перехід із зони деструкції до зони сакралізованого порядку.

У висвітленні проблем соціальної безпеки регіонального рівня не можна ігнорувати роль релігії як аксіологічного ядра соціального порядку. Духовні орієнтири, символічні структури релігійного простору, моральні імперативи священних текстів відіграють роль не лише в індивідуальному спасінні, а й у забезпеченні колективної співучасті, що особливо актуально у кризові періоди. Таким чином, десакралізація соціального простору є не лише культурним, а й безпековим ризиком, який може провокувати зростання соціальних дисфункцій.

У цьому відношенні важливу роль відіграють соціальні пріоритети як комплекс першочергових, екзистенційно значущих завдань, реалізація яких спрямована на забезпечення соціальної безпеки та онтологічної стабільності населення. У структурі державної соціальної політики ключовими пріоритетами виступають досягнення соціального порядку, підвищення рівня якості життя, збереження антропологічного потенціалу нації, охорона здоров'я як базового елементу життєвого світу, формування сучасного середнього класу, орієнтованого на життєві стандарти розвинених суспільств, а також розбудова ефективної системи соціальної справедливості й гуманістичного соціального захисту [3, с. 81].

Очевидним є корелятивний зв'язок між рівнем соціального розвитку та ступенем поширення соціальних девіацій, які в релігієзнавчому та філософському вимірі часто позначаються як соціальне зло, аномія або системна ентропія соціуму. Їх інтенсивність значною мірою зумовлюється не лише економічною ситуацією, а й ціннісно-нормативною дезорієнтацією, втратою сакрального ядра культури та моральної вертикалі. Серед найбільш гострих проявів соціальних дисфункцій сучасного українського суспільства варто виділити наркоманію, поширення ВІЛ/СНІДу, безробіття, криміналізацію середовищ, зниження рівня життя, соціальні й політико-географічні конфлікти, а також кризу інституту шлюбу як ознаку порушення сакраментального виміру людських взаємин [10, с. 24-25].

Багато з перелічених негативних явищ мають ціннісні антиподи, що утворюють соціальні дихотомії такі як релігійність – атеїзму, праведність – моральній байдужості, легітимна економіка – тіньовій, сакралізована сім'я – розлученню, аскетичний спосіб життя – алкоголізму тощо. У цьому сенсі соціальна стабільність постає як норма буття, яка має онтологічне, етичне та культурне підґрунтя, тоді як її протилежності розглядаються як девіантні прояви соціальної ентропії.

У межах суспільно-географічного підходу до аналізу інтенсивності соціальних дисфункцій на регіональному рівні доцільно оперувати категоріями духовно-цивілізаційної географії, що враховує роль релігійного ландшафту, рівень конфесійної представленості, характер релігійного менталітету населення, а також індекси духовного капіталу. Соціальні дисфункції доцільно класифікувати за походженням на три основні кластери. Перший – економічні дисфункції, які проявляються у формі регіональної нерівності доходів, кризи ринку праці, деградації локальних економічних моделей. Втрата економічної стабільності часто корелює з деградацією моральних практик, у тому числі поширенням кримінальних субкультур [12]. Другий – демографічні виклики, до яких належать регіональна депопуляція, старіння населення, негативна динаміка народжуваності, еміграційні процеси, зниження тривалості життя. Ці явища сигналізують про кризу антропологічної перспективи, яка може бути подолана лише через відновлення онтологічної віри в сенс людського життя, зокрема через участь у релігійному досвіді [13]. Третій – гуманітарні загрози, пов'язані з релігійними, етнокультурними, мовними та ідеологічними конфліктами, які спричиняють фрагментацію колективної ідентичності [14]. Зростання міжконфесійної напруги, зниження рівня релігійної толерантності, секуляризація культурного простору створює передумови для релігійної дезінтеграції як чинника загальної соціальної нестабільності.

У структурі демографічних дисфункцій важливими індикаторами виступають низька народжуваність, зростання рівня смертності, високий відсоток осіб пенсійного віку, дисбаланс статевій структури та низька тривалість життя. У цьому контексті необхідне релігійно-антропологічне

переосмислення людського буття як священного дару, що несе відповідальність за себе, інших та суспільство. Соціально-трудові проблеми, такі як незадовільна зайнятість, офіційне безробіття та трудова міграція, зумовлюють екзистенційну дестабілізацію, яку можна пом'якшити через релігійне служіння, волонтерство, соціальну взаємодію.

Проблеми матеріального добробуту слід осмислювати не лише з економічної точки зору, а й у контексті етики достатності, де благо тлумачиться не як кількість, а як якість буття. У цьому вимірі духовний капітал релігійних громад виражається через благодійні ініціативи, підтримка нужденних, створення альтернативних інфраструктур та виступає інструментом регенерації соціального середовища.

У сфері охорони здоров'я особливу небезпеку становлять захворюваність на туберкульоз, нарко- й алкозалежність, зростання кількості онкологічних хвороб. Ці явища вказують на кризу цілісності людини, яка в релігійній антропології є єдністю тіла, душі й духу. Відтак, пасторальна опіка, духовна терапія, покаєння як форма моральної реабілітації мають бути інтегровані в механізми суспільної реадаптації.

Громадський порядок і безпека є зоною особливої уваги. Зростання злочинності, порушення демократичних прав, політичні репресії, міжетнічні та міжконфесійні конфлікти сигналізують про етичну деградацію суспільства. В умовах такої кризи релігійний простір виступає як потенціал есхатологічної надії, повернення до цінностей спільного блага, трансцендентного сенсу, справедливості та милосердя.

Дослідження соціальних дисфункцій у межах релігійного простору передбачає глибоке осмислення їхньої регіональної специфіки, а також виявлення чинників, що зумовлюють їхнє виникнення і розвиток в конкретних територіальних умовах, базуючись на ідеях соціальної філософії та аксіології. Це зумовлює здійснення типологізації регіонів за рівнем поширення і структурою прояву цих явищ, що дозволяє утвердити концептуальні засади для реалізації регіональної соціальної політики, яка є важливим інструментом державного управління, спрямованим на задоволення соціальних потреб населення і забезпечення його захищеності від потенційних загроз.

На інтенсивність і характер соціальних дисфункцій у конкретному регіоні впливають численні чинники, які доцільно розмежувати за чотирма основними категоріями – природними, суспільними, історичними та етнорелігійними. У цьому контексті важливу роль відіграє релігійний простір, який не лише функціонує як носій духовно-культурного розвитку, але й виступає ключовим елементом у формуванні світоглядних настанов населення. Релігія є основним регулятором суспільної моралі та індивідуальних практик, що значною мірою впливає на перебіг соціальних процесів, включаючи економічні, демографічні, геополітичні та електоральні трансформації, а також на поширення соціальних проблем, таких як бідність, безробіття, злочинність та екзистенційні кризи [11, с. 285–286].

Духовна складова якості життя населення вимірюється не лише через характеристики, пов'язані з релігійним середовищем (конфесійна структура, рівень релігійної активності, світоглядні орієнтації), але й через загальний рівень духовно-культурного розвитку, міжособистісної поваги, соціальної гармонії, а також через ментальність, зокрема етнічну. Важливим є рівень толерантності і взаєморозуміння між представниками різних соціальних груп, що є необхідними складниками соціальної інтеграції. Це підтверджується концепцією соціальної капіталізації, де духовно-культурні практики виступають як основа для стабільності соціальних зв'язків і зменшення рівня девіацій у суспільстві [4, р. 155].

Релігійний простір має особливе значення в процесі формування суспільних процесів, особливо в поліетнічних та поліконфесійних регіонах України. На таких територіях часто спостерігається підвищена соціальна напруга і міжгрупово нетерпимість, яка створює передумови для виникнення конфліктів і протистоянь, що негативно позначається на рівні соціального комфорту. Це явище можна трактувати через призму теорії соціальної аномії, де порушення моральних норм і відсутність солідарності між соціальними групами веде до загострення соціальних суперечностей. У зв'язку з цим, вирішення комплексу суспільно-географічних проблем доцільно

здійснювати з урахуванням специфіки релігійного простору відповідного регіону, в контексті теорії культурної гегемонії. Ефективною стратегією є залучення до міжконфесійного діалогу та спільної реалізації проєктів представників різних релігійних течій, що дозволяє знижувати рівень соціальної напруги через продуктивне використання релігійного плюралізму.

Найбільш виражені позитивні кореляційні залежності простежуються між показниками добробуту населення і індексом конфесійної мозаїчності, а також часткою атеїстичного населення у регіоні. Це підтверджує теорію М. Вебера згідно з якою протестантські конфесії здійснюють позитивний вплив на економічний розвиток завдяки своїй аксіології та духовній етиці [5]. Найвищі значення індексу конфесійної мозаїчності спостерігаються саме в тих регіонах, де значною є частка протестантських релігійних громад, що, згідно з релігієзнавчим підходом, свідчить про високий рівень секуляризованої практики та активного впливу релігії на соціальні процеси.

Водночас важливу роль відіграє регресивна кореляційна залежність між рівнем добробуту населення та показниками питомої ваги віруючих у регіоні, а також ступенем забезпеченості релігійною інфраструктурою. Це співвідноситься з концепцією секуляризації, що вказує на тенденцію зменшення релігійного впливу на економічні процеси, засвідчуючи, що релігійна інфраструктура, зокрема православні традиції, можуть мати стримувальний вплив на економічний розвиток. Таким чином, сучасний процес секуляризації, у свою чергу, створює простір для економічної активності, зокрема через поширення атеїзму та протестантських течій, які, як показують дослідження, сприяють інноваційним змінам і розвитку регіонів.

Поняття добробуту населення тісно пов'язане з категорією якості життя, яка виступає одним із основних індикаторів соціального прогресу і рівня суспільного розвитку. Якість життя відображає соціально-економічний стан суспільства та є важливим критерієм оцінки ефективності державної політики і функціонування соціальних інституцій, що в свою чергу корелює з теоріями соціального прогресу, де функціональність інститутів є необхідною умовою для стійкого розвитку соціуму [6, с. 255]. Зростаючий інтерес до комплексного аналізу цього поняття у сучасній науці можна пояснити зростаючим усвідомленням того, що якість життя є синергетичним результатом взаємодії багатьох чинників, серед яких релігійні переконання і духовна сфера відіграють важливу роль у формуванні соціальних цінностей, моральних орієнтирів і соціальної гармонії.

Під якістю життя населення розуміють багатокомпонентну характеристику, яка включає сукупність природних, соціальних, економічних, екологічних і культурних умов, що визначають рівень життєдіяльності індивіда. Вона охоплює ступінь задоволення матеріальних, культурних та духовних потреб, що відображає інтеграцію філософських концепцій людського існування, зокрема теорії гедонізму, яка визначає різні аспекти щастя та благополуччя як основи якісного життя. Якість життя формується на основі доступу до ресурсів, можливостей і соціальних благ, що згідно з теорією соціальної капіталізації зумовлюється також високим рівнем соціальної взаємодії та довіри між людьми, що сприяє загальній стабільності соціальних відносин.

Згідно з методологічними підходами Всесвітньої організації охорони здоров'я, загальна якість життя населення визначається на основі комплексної оцінки низки параметрів, що відображають як фізичний, так і соціокультурний стан особистості. До основних складових, що формують якість життя відповідно до класифікації ВООЗ, належать: фізичне здоров'я; психологічне благополуччя; рівень незалежності, зокрема здатність до виконання повсякденних справ, працездатність, залежність від медичних процедур; соціальні взаємини; середовище проживання; духовність і релігійна приналежність, що також мають істотне значення для формування суб'єктивної оцінки якості життя [7, с. 17]

Якість життя постає як багатовимірна категорія, що поєднує медичні, психологічні, соціальні та культурні аспекти функціонування індивіда в суспільстві. Як свідчить аналіз, одним із параметрів, що використовується для оцінювання якості життя населення, є рівень духовності та релігійної свідомості. В контексті теорії духовного капіталу, релігійна свідомість є важливим компонентом, що визначає культурні і соціальні цінності, поведінкові моделі та норми, які

впливають на взаємодію в суспільстві. У межах соціального простору ці чинники формують окремий вимір – релігійний простір, який визначається конфесійною структурою населення (конфесійний простір), а також присутністю осіб, що дотримуються атеїстичних переконань, агностицизму чи антиклерикальних поглядів [8, с. 43].

Важливо підкреслити необхідність комплексного підходу до аналізу різних аспектів якості життя. У деяких дослідженнях пропонується структура якості життя, що включає чотири базові компоненти – економічний, соціальний, екологічний та духовний [9, с. 13–14]. Проте, враховуючи важливість освіти в контексті соціального прогресу та стабільності, доцільно виокремити ще одну ключову складову – освітньо-культурну. Освітній потенціал та культурний рівень населення значною мірою визначають здатність суспільства до адаптації та впровадження інновацій, а також є важливими індикаторами загального соціального розвитку.

Сучасні трансформаційні процеси в Україні, зокрема, показують, що освіта, культура та духовність стали важливими чинниками сталого розвитку суспільства. Враховуючи соціальну динаміку в країні, можна стверджувати, що якість життя тісно пов'язана з рівнем культурного розвитку та освітнього потенціалу населення, адже тільки через високий рівень освіти та культурної самоідентифікації можливо побудувати ефективну соціальну взаємодію і подолати соціальні дисфункції.

З огляду на взаємозв'язок усіх складових якості життя, важливо зауважити, що вони не існують відокремлено, а навпаки кожен з компонентів має взаємодіяти з іншими, формуючи інтегровану систему, яка безпосередньо впливає на рівень життя в регіонах. Вивчення кожної складової в окремоті не дасть змоги повністю оцінити складність і глибину їхнього впливу, оскільки між ними існують численні зв'язки, що формують соціальну динаміку і визначають напрям розвитку територій.

За твердженням Макса Вебера релігійна ідентичність населення справляє безпосередній вплив на економічний розвиток країн і регіонів. Він зауважував, що поширення протестантських конфесій сприяє економічному зростанню, зокрема через акцент на індивідуалізм, трудову етику та раціональність у веденні справ. Натомість, високий рівень атеїзму або переважання православної традиції може бути пов'язаний із меншими економічними досягненнями, оскільки релігійні традиції можуть гальмувати інноваційний розвиток і економічну активність.

Результати сучасних кореляційних досліджень підтверджують виведені Вебером гіпотези, демонструючи тісний взаємозв'язок між релігійною структурою суспільства та ключовими соціально-економічними процесами. Водночас, релігійний простір постає не лише як індикатор духовного становлення населення, але й як психологічний чинник, що визначає світоглядні орієнтири та цінності. Ці орієнтири впливають на демографічну динаміку, економічну активність, соціальну стабільність, а також на геополітичну поведінку та електоральні уподобання.

Духовний аспект якості життя населення є багатоаспектним і не обмежується лише характеристиками релігійного простору. Важливими є також рівень духовно-культурного розвитку, міжособистісної та міжгрупової толерантності, ментальні риси населення, а також його здатність до соціальної адаптації в умовах культурної та релігійної різноманітності. Високий рівень міжконфесійної взаємоповаги та соціальної інтеграції сприяє гармонійному розвитку суспільства, дозволяючи уникнути численних соціальних і політичних конфліктів, що є важливими передумовами для забезпечення стійкості соціальної системи в цілому.

Висновки. Релігійний простір не лише визначає духовний клімат суспільства, але й істотно впливає на соціальні процеси, які відбуваються у певному регіоні. Релігійні переконання формують ціннісні орієнтири, що в свою чергу визначають економічну активність, політичну поведінку та рівень соціальної стабільності. У свою чергу, рівень духовно-культурного розвитку, міжконфесійна гармонія та взаєморозуміння є основою для соціальної згуртованості і якості життя в суспільстві. Таким чином, для ефективного управління соціальними процесами в країні необхідно враховувати комплексний вплив релігійного простору на соціальні, економічні та політичні аспекти життя населення, що дозволить створити сприятливі умови для гармонійного розвитку та мінімізації соціальних дисфункцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Джуган Р. І. Потреби людей похилого віку та їх реалізація в умовах сучасного українського суспільства (соціологічний дискурс): монографія. Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2023. 164 с.
2. Горкуша О. Сакралізація як процес. *Українська релігієзнавча енциклопедія*. За редакцією професора Анатолія Колодного. Том третій. Київ: Інтерсервіс, 2024. С. 516.
3. Ковтун Н. М., Шкіль Л. Л., Венцель Н. В. Безумовний базовий дохід як фактор нівеляції соціальних ризиків в умовах модернізаційних викликів Industry 4.0. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філософські науки*. 2021. Випуск 1 (89). С. 76–87.
4. Sokolovskyi O., Kobetiak A., Melnychuk M., Chaplinska O. Reconstruction of the Religious Paradigm in the Modern Globalized World. *WISDOM*. 2021. Vol. 18 (2). P. 153–160.
5. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму / пер. з нім. О. Погорілого. К.: Основи. 1994. 261 с.
6. Наумова М. А. Огляд сучасних методичних засад вимірювання якості життя. *Економіка і організація управління*. 2016. Випуск 3 (23). С. 252–261.
7. Індіка С., Белікова Н. Якість життя, пов'язана зі здоров'ям, та концептуальні підходи до її оцінки. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2022. Вип. 4 (60). С. 11–22.
8. Kostaschuk I., Kisil R. Confessional Spase and its Structure in the Context of Human Geography. *Часопис соціально-економічної географії*. 2016. Vol. 20 (1). P. 40–46.
9. Лібанова Е., Гладун О., Лісогор Л. Вимірювання якості життя в Україні: аналітична доповідь. Київ: Ін-т демографії та соц. досліджень імені М.В. Птухи НАН України. 2013. 50 с.
10. Жук О., Сільвестрова О., Гапончук О. Соціальні виклики в сучасному українському суспільстві в умовах воєнного стану та в повоєнний період. *Ввічливість. Humanitas*. 2022. № 4. С. 22–29.
11. Горкуша О., Виговський Л. Релігія в її потребі. *Українська релігієзнавча енциклопедія*. За редакцією професора Анатолія Колодного. Том третій. Київ: Інтерсервіс, 2024. С. 285–286.
12. Wilkinson R. G., Pickett K. E. Income Inequality and Social Dysfunction. *Annual review of sociology*. 2009. Vol. 35. P. 493–511.
13. Kugler G. Demographic Change in the OSCE Region: Analysis, Impact and Possible Solutions of a Mega Trend Reshaping Society. 2025. 22 p.
14. Brubaker R. Religious Dimensions of Political Conflict and Violence. *Sociological Theory*. 2015. Vol. 33, Iss. 1. P. 1–19.

REFERENCES

1. Dzhuhan, R. I. (2023). Potreby liudei pokhyloho viku ta yikh realizatsiia v umovakh suchasnoho ukrainskoho suspilstva (sotsiolohichniy dyskurs): monohrafiia. [The Needs of the Elderly and Their Realization in the Conditions of Modern Ukrainian Society (A Sociological Discourse): Monograph]. Uzhhorod: TOV «RIK-U». [in Ukrainian]
2. Horkusha, O. (2024). Sakralizatsiia yak protses. [Sacralization as a Process]. *Ukrainska relihiieznava entsyklopediia*. Za redaktsiiei profesora Anatoliia Kolodnoho. Tom tretii. Kyiv: Inter-servis. S. 516. [in Ukrainian]
3. Kovtun, N. M., Shkil, L. L., Ventsel, N. V. (2021). Bezumovnyi bazovyi dokhid yak faktor niveliatsii sotsialnykh ryzykiv v umovakh modernizatsiinykh vyklykiv Industry 4.0. [Unconditional Basic Income as a Factor in Mitigating Social Risks under the Modernization Challenges of Industry 4.0]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka. Filosofski nauky*. Vypusk 1 (89). S. 76–87. [in Ukrainian]
4. Sokolovskyi, O., Kobetiak, A., Melnychuk, M., Chaplinska, O. (2021). Reconstruction of the Religious Paradigm in the Modern Globalized World. *WISDOM*. Vol. 18 (2). P. 153–160. [in English].
5. Veber, M. (1994). Protestantska etyka i dukh kapitalizmu. [The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism]. Per. z nim. O. Pohoriloho. K.: Osnovy. [in Ukrainian]
6. Naumova, M. A. (2016). Ohliad suchasnykh metodychnykh zasad vymiriuvannia yakosti zhyttia. [Review of Modern Methodological Principles for Measuring Quality of Life]. *Ekonomika i orhanyzatsiia upravlinnia*. Vypusk 3 (23). S. 252–261. [in Ukrainian]
7. Indyka, S., Bielikova, N. (2022). Yakist zhyttia, poviazana zi zdoroviam, ta kontseptualni pidkhody do yii otsinky. [Health-Related Quality of Life and Conceptual Approaches to Its Assessment]. *Fizychne vykhovannia, sport i kultura zdorovia u suchasnomu suspilstvi*. Vyp. 4 (60). S. 11–22. [in Ukrainian]

8. Kostaschuk, I., Kisil, R. (2016). Confessional Spase and its Structure in the Context of Human Geography. *Chasopys sotsialno-ekonomichnoi heohrafi*. Vol. 20 (1). R. 40–46. [in English]
9. Libanova, E., Hladun, O., Lisohor, L. (2013). Vymiriuvannia yakosti zhyttia v Ukraini: analitichna dopovid. [Measuring Quality of Life in Ukraine: Analytical Report]. Kyiv: In-t demohrafii ta sots. doslidzhen imeni M.V. Ptukhy NAN Ukrainy. [in Ukrainian].
10. Zhuk, O., Silvestrova, O., Haponchuk, O. (2022). Sotsialni vyklyky v suchasnomu ukrainskomu suspilstvi v umovakh voiennoho stanu ta v povoiennyi period. [Social Challenges in Modern Ukrainian Society under Martial Law and in the Post-War Period]. *Vvichlyvist. Humanitas*. № 4. S. 22–29. [in Ukrainian]
11. Horkusha, O., Vyhovskyi, L. (2024). Relihiia v yii potrebi. [Religion in Its Necessity]. *Ukrainska relihiieznavcha entsyklopediia*. Za redaktsiieiu profesora Anatoliia Kolodnoho. Tom tretii. Kyiv: Interservis. S. 285–286. [in Ukrainian]
12. Wilkinson, R. G., Pickett, K. E. (2009). Income Inequality and Social Dysfunction. *Annual review of sociology*. Vol. 35. R. 493–511. [in English].
13. Kugler, G. (2025). Demographic Change in the OSCE Region: Analysis, Impact and Possible Solutions of a Mega Trend Reshaping Society. [in English]
14. Brubaker, R. (2015). Religious Dimensions of Political Conflict and Violence. *Sociological Theory*. Vol. 33, Iss. 1. P. 1–19. [in English]

Koshelevskyy Valentyn Serhiiovych
Postgraduate Student at the Department
of Philosophy and Political Science
Zhytomyr Ivan Franko State University
40, Velyka Berdychivska str., Zhytomyr, Ukraine
orcid.org/0009-0008-2730-6225

THE RELIGIOUS SPACE AS A FACTOR IN MITIGATING SOCIAL DYSFUNCTIONS IN A GLOBALIZED SOCIETY

Relevance. The issue of the influence of religious space on social dysfunctions is of particular importance amid current social transformations. The religious factor significantly affects social processes, especially in multiethnic and multiconfessional environments, where religious affiliation and the level of religious activity can either accelerate or hinder positive social changes. Given the complex impact of the religious space on social dynamics and cultural-value orientations, studying this aspect is essential for addressing a range of socio-economic challenges and improving quality of life in Ukraine. **Purpose and Objectives.** The aim of this study is to analyze the role of religious space in reducing the impact of social dysfunctions in a modern globalized society. The objectives include identifying key components of religious space that interact with social processes, and assessing the relationship between religious characteristics and the socio-economic status of the population. **Research Methods.** The research employs an interdisciplinary approach that integrates philosophical, religious studies, and sociological methods. Particular attention is given to correlation analysis, which enables the identification of relationships between religious affiliation, levels of economic development, and degrees of spiritual and social integration. **Results.** The findings indicate that religious space has a direct influence on social phenomena such as economic development, social stability, and social tension within regions. It was found that regions with a high concentration of Protestant communities tend to exhibit higher levels of economic development compared to those dominated by Orthodox Christianity or where atheistic sentiments prevail. Moreover, religious diversity and interfaith tolerance emerged as critical factors influencing overall social comfort in a region. **Conclusions.** Religious space exerts a complex and multidimensional influence on the manifestation of social dysfunctions and the overall quality of life. In multiethnic and multiconfessional regions of Ukraine, the religious structure of society may serve either as a catalyst for development or as a source of social tension. There is a pressing need to develop an effective interfaith policy that fosters the harmonization of social relations and the advancement of inclusive social institutions.

Key words: religious space, confessional space, confessional existence, religious identity, social uncertainty, social values, human trials, spirituality.